

Jani Virk
MED DREVESI
7 zgodb

Najbližje je za razum, tisto v daljavi je za sanje.

Robert Walser, Spisi Fritza Kocherja

Veliki črni bik rjove v jutro.

Veliki črni bik, koga kličeš?

Dane Zajc, Veliki črni bik

Deček iz Montevidea razlaga:

»Nikoli nočem umreti, ker bi se vedno rad igral.«

Eduardo Galeano, Knjiga objemov

Prva zgodba

Najprej ni bilo nič, potem so prišle črke. Čudile so se praznini vsenaokrog. Kaj naj počnemo, je vprašala ena od njih. Igrajmo se, je rekla druga. Stopile so skupaj in naredile verigo iz črk.

Z roba igrišča

Siv septembrski dan je, dež v majhnih ostrih kapljicah prši iz nizkih oblakov, ki visijo nad zemljo kot težke dojke kakšne zapuščene in čemerne boginje plodnosti, ljudje stojijo na široki makadamski poti nad betonskimi tribunami ob nogometnem stadionu in pozorno spremljajo dogajanje na razmočenem in razritem igrišču. Večina je zbrana v pet, šest večjih skupin, sestavljenih iz moških sorodnikov mladih nogometašev, očetov, bratov, stricev, dedov, botrov, redkih tihih mam, sester ali sramežljivih prvih punc, razpetih med zadrego in občudovanje zaradi odzivov nasprotnega spola; po vzklikih in kletvicah ni težko razbrati, kdo se je pred leti sem preselil s Hrvaške ali iz Srbije, kje stojijo Bošnjaki in kje Albanci s Kosova. Med njimi se v varni razdalji prestopa kak par ali osamel opazovalec in običajno so to starši ali stari starši staroselcev, ki se ne morejo odločiti, kateremu taboru bi se pridružili, ker preprosto k nobenemu ne spadajo in tudi nočejo spadati. Vsi skupaj bolj ali manj ves čas počnejo isto: z napetimi živci in pregretimi čustvi spremljajo dogajanje na igrišču in glasno ali z navznoter obrnjenimi stoki razočaranja benti-jo nad napakami – ali domnevnimi napakami – sodnika, odločitvami trenerja, slabimi potezami igralcev domačega moštva (če jih ne naredijo njihovi otroci), norijo zaradi nedosojenih prekrškov igralcev nasprotnega moštva, se zgražajo in razburjajo zaradi agresivnih napotkov njihovega trenerja in vzklikov jeze ali evforije njihovih navijačev ter se nasploh vedejo, kot da gre na igrišču in ob njem za življenje in smrt.

Navijači gostujoče ekipe so na drugi strani igrišča, na montažnih kovinskih tribunah sedijo skupaj na treh ali

štirih stopnicah, stisnjeni v gručo; od daleč spominjajo na prizor iz kakšnega kavbojskega filma iz sedemdesetih let, ko se karavana osvajalcev Divjega zahoda med bitko postavi v strnjeno obrambno formacijo, da se bo laže ubranila pred napadi bojevitih Indijancev.

Za stadionom je reka, za njo cesta in na drugi strani ceste poraščen hrib, ki se začne s strmim vzponom, potem pa se razmahne v širino in zaobli ter razprostre ob robu Ljubljane kot ogromen pes čuvaj z dlako, spremenjeno v podrast, praprot in drevesa: na enem od sedel hriba je observatorij, skozi njegove teleskope se oddaljeno veselje pretaka v oči in možganske krivulje astronomov in občasnih skupin otroških ali odraslih obiskovalcev. V drugo smer, proti Mlečni cesti, milijardam nebesnih teles, črnim luknjam, svetlobi že zdavnaj ugaslih zvezd, proti robu vesolja potujejo pogledi, misli in sanje astronomov, otroških in odraslih obiskovalcev in vse, kar leče posrkajo vase in odnašajo stran od Zemlje, užete v zanko časa in snovi. Med premori, ko za teleskopi ni nikogar, podobe iz veselja skozi leče potujejo k tlom observatorija, polzijo ven iz stavbe, se razselijo po hribu, drsijo dol k mestnim ulicam, pronicajo skozi zemljo v podtalnico ali izhlapevajo nazaj v nebo.

Na ograji pri velikih kovinskih vratih ob glavnem vhodu na stadion sloni oskrbovalec igrišč Mile in opazuje tekmo. Že več kot tri desetletja večino svojega časa preživi med igrišči, nizko zidano stavbo z garderobami, košarkarsko dvorano in bifejem. V službo so ga vzeli še v času, ko je bil direktor kluba pisatelj Marjan Rožanc; z njim je ure in ure preživljal ob robu igrišča ali v bifeju, med kajenjem sta se pogovarjala o vsem mogočem, od njega se je naučil marsikaj o življenju, politiki in športu, med drugim, recimo, razločevati dobre in slabe demone, ki se skrivajo

v dušah trenerjev, igralcev in njihovih staršev, pa tudi v dušah žog. Rožanc mu je nekoč tudi poklonil eno od svojih knjig, o košarkarju Ivu Daneuu in njegovem demonu, brez katerega ta ne bi dosegel svetovne slave. To je bila tudi edina knjiga, ki jo je imel Mile doma v slovenščini: ni je sicer prebral do konca, prebral je le posvetilo in prvih nekaj strani, presodil, da je ne razume povsem, da pa je zanj dragocena lovorika, in jo, ne da bi jo pozneje še kdaj odprl, postavil na častno mesto na stensko polico v kuhinji ob ženini družinski relikviji z rodne Korčule, ročno izvezen prtiček njene babice in vazo, ki jo je iz marmorja izklesal njen ded in v kateri je bila vedno kakšna suha oljčna vejica.

Mile se je v desetletjih službovanja naposlušal in naveščal zgodb staršev in sorodnikov mladih nogometašev, ki so prihajali navijati na tekme in postavati na treninge, zadnja leta se jih je izogibal in se je tudi med tekmami raje zadrževal kje na samem. Z leti je vse težje prenašal nenehne tožbe staršev, da se prav njihovemu otroku godi krivica, ker trener potiska v ospredje druge, manj nadarjene igralce, naveličal se je vživljati v sanjarjenja očetov, ki so postajala tako podoživeta, da jih je lahko ob njihovem vztrajnem ponavljanju nad njihovimi glavami ob robu igrišča ali v bifeju videl skoraj že v snovni obliki; v tej vzporedni resničnosti so njihovi sinovi, ki so se že v drugi ali tretji regijski ligi mučili s povprečnimi moštvi iz primestnih krajev, nenadoma postali resni kandidati za Olimpijo in Maribor, kar je bila sicer le vmesna, skoraj nepotrebna stopnja za Dinamo ali Partizan, ki pa sta bila spet le obvezen postanek – nekako bolj zato, da bi njihovi sorodniki, botri in prijatelji, raztreseni po krajih nekdanje skupne države, lahko vsaj nekaj časa od blizu spremljali ponos širne rodbine – na poti do pravih klubov, šele

zares primernih za njihove otroke, za Juventus, Inter ali Borussia iz Dortmundu kot samoumevnih zadnjih postaj pred Bayernom, Barcelono ali madridskim Realom, kjer so se šele lahko prav končale sanje očetovskih zanesenjakov. Neštetokrat so jih presanjali ob igrišču, na delovnem mestu – tam je običajno enolično delo potem hitreje minilo in dobilo še dodaten smisel –, pred spanjem, med obiski sorodnikov, so te sanje dobile status predvidljive in bolj ali manj zanesljive resničnosti, ki je tako rekoč usojena njihovim otrokom. Teh sanj ni motilo, da je njihov debelušni, od sedenja pred računalnikom zakrneli ali od nočnih igrice na prenosnem telefonu neprespani in odsotni sin komaj lahko dvakrat ali trikrat zapored pretekel igrišče, ne da bi mu potem za deset minut zmanjkalo sape, ali da se je žoga po njegovem strelu z dvajsetih metrov komaj lahko dobro prikotalila do gola. Spregledovali in preobračali so takšno nepopolno resničnost, nič niso hoteli imeti z njo, za zastoj pri uresničevanju njihovih sanj, ki se jim je vse bolj boleče vrival v vsakdan, večinoma pust in utrudljiv, kadar niso sanjali o prihodnosti svojih otrok, je bil lahko kriv le trener. Ta je slabo vodil treninge, imel zastarel sistem igre, njihovemu otroku je določil napačno igralno mesto, ga prepogosto puščal na klopi ali pošiljal s treningov domov, ker so mu v garderobi iz žepa padle cigarete ali so se mu iz nahrbtnika na tla usuli najprej pločevinka piva in za njo še posušeni listi marihuane, za kar vse so sinovi doma prisegali, da jim jih je podtaknil kak ušivi konkurent iz ekipe; če ne trener, pa je bil kriv pretkani direktor kluba, marioneta v rokah peščice menedžerjev, ki so občasno zatavali na njihov stadion in nekoliko pogosteje v bife ob njem.

Na hribu nad stadionom se po gozdni poti od observatorija proti sedlu nad reko sprehaja moški srednjih let s psom na povodcu. Videti je zamišljen in odsoten, komaj še

lahko zadnji hip zazna mladeniča, ki mu priteče naproti, k sebi potegne psa, da se človek ne spotakne ob vrstico. Zamomlja opravičilo, ki ga tekač ne more več slišati, saj se je že preveč oddaljil, raztreseno gleda za njim, kako po razmočeni zemlji gozdne steze, prepredeni s koreninami, izginja med drevesi. Odide naprej in sliši, kako se med sikajoče pršenje dežnih kapelj po listju, oddaljeno brne nje avtomobilskih motorjev in monotono trkljanje ptičjega kljuna v deblo od nekod vse glasneje vriva globok, temen človeški glas, neenakomerno hropenje, iz katerega se vsake toliko izvijejo kratki visoki kriki. Za ovinkom ob robu poti naleti na dve ženski. Mlajša si v obraz tišči dlani in hlipa, njeno telo podhrteva od njemu nepoznane bolečine, ki se širi vsenaokrog, da se mu zdi, kot da neka neobvladljiva žalost skozi razpoke v njeni duši nezadržno prodira in polzi na vse strani ter pajčevinasto prekriva in povezuje v tonsko lestvico sevdalink človeška bitja, mokro zemljo, podrast, grmovje in drevje. Druga ženska, starejša, vendar vsaj na prvi pogled premlada, da bi ji lahko bila mama, stoji ob njej, jo objema in tolaži. Ko gre moški mimo njiju, nad dlanmi, krčevito stisnjenimi v pest in zakopanimi v obraz in solze, za hip ujame pogled punce, njeno navpično očesno brazdo in majhen sploščen nos, potisnjen v obraz: za nekaj hipov se njuna pogleda motrita, zataknjena drug v drugega v neki čudni tesnobni praznini brez zvokov, barv in teles. Šele ko mu zdrsrne na spolzki korenini, moški preusmeri pogled pod noge in odide naprej. Ne razume dobro, kaj se je zgodilo, iz besed tolažeče ženske in raztrganih zlogov hlipajočega dekleta z downovim sindromom lahko le domneva, da sta žalost in obup mlade punce povezana z mladeničem, za katerim je v mokri zemlji gozdne poti ostala le še sled stopinj.

Na sedlu se ustavi in se pred razcepom poti obotavlja-joče prestopa, med drevesi pogleduje navzdol na ravnino, na stadion, ugnezden med trak reke, park in stanovanjsko naselje, na katerem poteka nogometna tekma dveh mladinskih moštev. Njegov obraz je zamišljen, negotov in odmaknjen, vsake toliko gre čezenj živčen trzljaj, po žepih stika za cigareto, ki jo je zaradi kroničnega bronhitisa moral od doma pretihotapiti mimo ženine kontrole, vtakne jo med ustnice in nekajkrat – zaradi podrhtevanja prstov ali drobnih ostrih kapljic dežja – neuspešno potegne z vžigalico po robu škatlice, preden mu jo uspe prižgati. Čez njegove dolge, v prelivajočih se pasovih nezdravo rumenkaste, temno modre in skoraj črne podočnjake, zaradi katerih se zdi, kot da že teden dni ni spal ali pa mu bodo vsak hip dokončno odpovedala jetra, se začnejo valiti vrtnici cigaretne dima in igrišče daleč spodaj pod njim je v njegovih očeh videti kot razglednica na tlečem pogorišču, skozi katero se v zrak dviguje dim.

Mile spodaj na stadionu še vedno sloni na ograji in opazuje tekmo, s pogledom išče izstopajoče hitrega in spretne- ga svetlolasega fanta iz domačega moštva, zaradi katerega vztraja zunaj na zoprnem vremenu in celo premišljuje, da bi čez tekaško stezo stopil do roba igrišča in s prenosnim telefonom za spomin vsaj za nekaj minut posnel njegovo igro. Vsi v klubu so vedeli, da je to fantova zadnja tekma, a nihče ni zares vedel, zakaj se je odločil nehati: to je nameraval že po koncu prejšnje sezone, pa sta ga trener in oče poleti nekako prepričala, naj odigra še jesenske kvalifikacije za uvrstitev svojega moštva za prehod v višjo ligo. Ko je Mile pred tekmo v klubskih prostorih iskal palice z zastavicami za označevanje kotov igrišča in na dolgem hodniku na skupinskih, po letnicah razvrščenih fotografijah mladinskih in članskih ekip čisto pri koncu

na zadnji fotografiji poiskal fantov obraz, je moral potem precej daleč nazaj v nasprotno smer, da je na skupinskih posnetkih našel kakšnega podobno nadarjenega igralca; med njimi jih je le peščica pozneje v resnici odšla v kate-rega od večjih klubov in le redko kdo je lahko vsaj nekaj let živel od nogometa ali celo zaslužil toliko, da si je po koncu kariere omislil kakšen majhen bife. Drugače je bilo za opečnatimi zidovi bližnje košarkarske dvorane, pred katero so se še pred slabim desetletjem mladi fantje, nabrani iz vse Slovenije, pa tudi iz Bosne, Gruzije, Hrvaške ali Češke, že pred šesto uro zjutraj zbirali za prve treninge. Pri svojih petnajstih, šestnajstih, sedemnajstih letih so, večinoma z neurejeno dokumentacijo, kot kakšni begunci ali barske plesalke brez nadzora odraslih živeli skupaj v bolj ali manj zanemarjenih stanovanjih v okoliških ulicah in bili tako rekoč od srede noči do poznega večera prepuščeni na milost in nemilost zagnanim in živčnim trenerjem: ti so jih gonili in dresirali, kot bi bili cirkuške ali delovne živali, vpili na njih kot zaostali oficirji v jugo ali ameriški vojski, jim metali v glavo šope ključev ali piščalke, jih med treningi brcali, praskali in ščipali in z njimi odhajali na tekme kot v vojno. Nekaterim se je šport uprl za vse življenje, drugim pa je uspelo in zdaj namesto v oguljenih trenirkah hodijo na treninge v oblekah prestižnih znamk in igrajo v najuglednejših evropskih klubih, pa tudi v ameriški profesionalni ligi.

Mile je pomislil, da je nadarjeni fant, ki se poslavlja z igrišč, edini nogometaš v zadnjih dvajsetih ali tridesetih letih, za katerega bi človek verjel, da bi mu lahko vsaj približno tako uspelo, kot je nekaterim košarkarjem, če bi ob pravem času odšel v katerega od večjih in bolje urejenih klubov. Žal mu je bilo zanj, rad ga je gledal na igrišču in nič manj rad ga ni srečeval zunaj njega: bil je vljuden,

dobro vzgojen fant, ki se je vedno držal nekoliko zase. Poznal je tudi njegovega očeta Mirsada, vedel je, da je sredi osemdesetih let iz Bosne prišel v Slovenijo, nekaj časa delal kot avtomehanik in pozneje več let kot voznik mestnega potniškega prometa. Ni čudno, da se je Miletu zdel od nekod znan, ko ga je prvič videl na stadionu, gotovo ga je že prej srečeval, ko se je z dvojko vozil v službo. Bil je marljiv in urejen človek, ob službi je končal upravno šolo, si ustvaril družino in zdaj že dolgo dela v pisarni avtobusnega podjetja. Kadar je prišel na tekmo z ženo, medicinsko sestro nekje z Bovškega, sta osamljena stala kje ob robu tribun, kadar pa je Mirsad prišel sam, se je postavil blizu katere od navijaških skupin ter umirjeno in v nekakšni zadregi skušal sodelovati pri spodbujanju domačega moštva. Mile je večkrat pristopil k njemu, da sta si izmenjala nekaj običajnih besed in vljudnih vprašanj, vsake toliko sta v bifeju ob stadionu spila kakšno kavo in pokramljala o vremenu, domači politiki, vsakdanjih zadevah, nekoč pa tudi o razmerah v njuni rodni Bosni, pokopani pod plastjo spominov, anekdot in zatajevane bolečine. Zadržani, redkobesedni možakar mu je bil všeč, nikoli se mu ni vsiljeval z govorjenjem o svojem nadarjenem sinu, čeprav je Mile vedel, da tekem svojega otroka ne spremlja nič manj doživeto kot drugi in da tudi on sanja o tem, da bo nekoč postal velik nogometaš. Na zunaj za razliko od večine drugih navijačev domačega kluba zaradi dogajanja na igrišču nikoli ni izgubljal pameti, skakal v zrak od veselja ali preklinjal in norel v besu, a človek je lahko videl, da se mu na sencah napenjajo žile, kadar ga je dogajanje na igrišču vznemirilo, ali da je njegov obraz v hipu postal rdeč, kadar je igralec nasprotnega moštva storil grob prekršek nad njegovim sinom in je zadrhtelo prosojno steklo njegovih krhkih sanj.

Mirsad je ta moški srednjih let, ki se prestopa na sedlu hriba, živčno vleče vase cigaretni dim in se začenja počasi spuščati proti stadionu. Pred dobrima dvema tednoma se je s sinom Dejanom vrnil z desetdnevnega obiska Sarajeva, od začetka vojne ni videl rojstnega mesta, sin pa je bil sploh prvič tam. Šla sta na poroko bratrančeve hčere, bratranec in njegova hči sta bila edina Mirsadova sorodnika, ki sta preživela sarajevski pekel med aprilom 1992 in decembrom 1995. Ko je v eni od trafik kupil publikacijo *Dani* s seznamom več kot štirinajst tisoč Sarajevčanov, pobitih v vojni, je lahko videl, da je samo še pri dveh ali treh rodbinskih priimkih zapisanih toliko imen kot pri njegovem. V mestu so bile še po dveh desetletjih vsepovsod sledi vojne – če ne na stavbah ali obeležjih z imeni žrtev, pa v ljudeh –, odprte ali slabo zaceljene rane, ki se bodo prenašale naprej še nekaj rodov. Prva dva dneva Mirsad sploh ni mogel iz bratrančeve hiše, preveč tesnobnih znamenj smrti, bolečine, spominov je bilo zanj na mestnih ulicah, preveč potlačene slabe vesti in občutkov krivde v njegovi duši, ker je vojno preživel drugje in se tudi pozneje ni želel vračati na pogorišče svoje mladosti. Potem je le odšel ven, kot otrok, ki je ugotovil, da ga noge držijo in se lahko s praga hiše napoti čez dvorišče. Vsak dan se je iz bratrančeve hiše v naselju Bistrik spuščal po strmi ulici k Miljacki, srečeval ljudi, se zapletal z njimi v vsakdanje pogovore, poslušal njihove zgodbe o tem, kako so v vojni izgubili starše, ki so se ravno odpravljali k molitvi, otroke, ki so stekli za žogo ali s platenko v roki čez ulico po vodo, zakonske partnerje, ki so odšli po drva, na kavo ali do televizije k sosedom. Čez novi most ob likovni akademiji je odhajal na drugo stran reke in se na ulicah Baščaršije pomešal med turiste, se izgubljal med množico domačinov na tržnici ob ulici Mustafe Bašeskije ali na Trgu

Alije Izetbegovića postavali med moškimi, ki so spremljali igro šaha na veliki šahovnici, vrisani v skrthane rebraste betonske plošče. Med temi ležernimi postopači, preganjalci časa, ki so lahko ure in ure gledali šahovske dvoboje menjavajočih se nasprotnikov, komentirali igro, vsiljevali igralcem svoje poteze in se prepričevalno dotikali velikih figur, se pogovarjali sami s sabo kot lunatiki ali molčali, se je šele lahko zares umiril, se počutil v mestu doma kot pred desetletji, zasidran v breztežnem in brezčasnem kraju, ki je obstajal le še v njegovem zabrisanem spominu in ni imel nobene povezave z resničnim mestom okrog njega. Nekoč se je z avtobusom odpeljal v Dobrinjo in med bloki iskal spominsko ploščo na kraju, kjer so Srbi z bližnjega hriba ustrelili slovenskega novinarja Iva Štandekerja, s katerim sta bila po njegovem prihodu v Ljubljano sredi osemdesetih let nekaj mesecev podnajemniška soseda v stari, napol propadajoči in napol čarobni hiši z divje zaraščenim pravljiničnim vrtom med Ljubljanico in Gruberjevim kanalom.

S sinom sta si v bratrančevi hiši delila sobo, za oba je bilo to nekaj novega, in Mirsad je upal, da se bosta med bivanjem v Sarajevu spet toliko zblížala, da se bosta lahko pogovorila drugače, kot sta se zadnje mesece pogovarjala doma. Želel si je, da sin ne bi pustil nogometa, misel na to ga je dušila in spravljala v nekakšen brezvoljni obup, hkrati pa ga je navdajalo vztrajno in tiho upanje, da bo tu v njegovih rojstnih krajih, prepolnih ran in uničenih sanj, sin lahko končno doumel, koliko mu to pomeni in predvsem, kakšna dobra prihodnost ga čaka, če bo nadaljeval. Razumel bo, zakaj ga je oče zadnjih nekaj let skoraj vsako popoldne iz primestnega spalnega naselja, kjer je družina od začetka fantove osnovne šole živela v vrstni hišici, vozil na treninge in ob koncih tedna spremljal na tekme in turnirje po vsej Sloveniji od Kopra do Lendave, od Jesenic

do Krškega. Razumel bo, kakšna praznina bo zavladala v njunih življenjih, če se bo ta vez pretrgala in ne bosta več mogla hoditi po skupnih poteh in sanjati skupnih sanj, ki so bile vrsto let za oba tako samoumevne, da o njih niti ni bilo treba govoriti.

Ob večerih sta sama hodila na čevapčiče na Bašçaršijo, vedno v isti lokal z dresi nogometašev na steni, in če je pogovor nanesel na jesenske kvalifikacije za prehod v višjo ligo, Mirsad v sinovih besedah ni zaznal kakšnega znamenja, da še vedno namerava prenehati z nogometom; že samo to mu je zadoščalo, da je verjel, da sin popušča v svoji odločitvi. Ni drezal vanj z vprašanji o tem, nekako se mu je zdelo tako pametneje, pomirjal ga je občutek, da med njima ni več čutiti tiste slabe napetosti zadnjih tednov, v kateri se vsaka beseda lahko preobrne v nesporazum, užaljenost ali povzroči trmast molk. Sin je tudi vsako jutro sam od sebe za trening pretekel nekaj kilometrov ob reki, ob popoldnevih pa je večino časa z mularijo na za silo skrpanem asfaltiranem igrišču za bližnjo šolo nabijal žogo. Mirsad se je kdaj z bratranecem usedel v lokal na drugi strani ceste, srebala sta kavo in opazovala Dejanove vragolije, ki so bratranca navdajale z občudovanjem, njega pa z upravičenim očetovskim ponosom. »Zavidal bi ti takšnega sina, če ne bi bil moj bratranec,« mu je priznal sarajevski sorodnik, »tako pa ga lahko le občudujem skupaj s tabo. Neverjetno, kako igra in kako je hiter. Pa tudi lep fant je, pravi dečko za naslovnice.«

Mirsad ni o svojem sinu nikoli razmišljal tudi na ta način, kaj pa naj bi navsezadnje pomenila fantovska lepota? Zanj sta bila pomembna predvsem sinov značaj in njegovo vedenje ter seveda nadarjenost za nogomet, čisti božji dar, ki ga je kot oče znal ceniti in negovati in sta mu z ženo že leta podrejala svoj čas in družinsko življenje, od

prehranjevanja do počitnic, od majhnih do velikih stvari. In bil je ponosen nanj, ko je pri njegovih petnajstih letih opazil, da v nasprotju s sovrstniki iz kluba, ki so v najboljšem primeru prelistali kak športni časopis, revijo o avtomobilih ali strip, sin bere knjige. »Za uspeh potrebuješ tudi pamet,« si je govoril. Ganjen je bil, ko je nekoč ob njegovi postelji na tleh opazil Andričev *Most na Drini*. »Kri ni voda,« je premišljeval takrat, »moj rod, ki je skoraj izginil, in njegovo izročilo bo v njem živelo naprej ...«

Tudi v Sarajevu si Dejan za očetovo žepnino ni kupoval neumnosti ali nepotrebni stvari, Mirsad je opazil, da se je že v prvih dneh na njegovi nočni omarici nabralo nekaj novih knjig. Ko je bil v sobi sam, jih je vzel v roke in prebral naslove in imena avtorjev. Če bi bila med njimi Ivo Andrić ali Izet Sarajlić, bi vedel, za koga gre, tako pa so mu bila imena večinoma tuja; za Abdulaha Sidrana je že slišal, priimki Karahasan, Jergović in Burić pa mu niso pomenili nič. Knjige je z nekakšnim novim spoštovanjem do sina zložil nazaj na omarico, žal mu je bilo, da ga v Sarajevo ni peljal že kdaj prej.

Dva dni po poroki sta se oče in sin mimo Zenice in Doboja čez pokrajino, še vedno opustošeno od vojnega zla, vozila proti Slavonskemu Brodu in avtocesti za Slovenijo. Mirsad je bil zadovoljen, da je premagal urok rojstnega mesta, spravil se je z njegovo in s svojo preteklostjo in vedel je, da se bo odslej lahko lažje in pogosteje vračal vanj. Pomirjen je bil, da ima ob sebi sina, s katerim sta skupaj preživela nekaj lepih dni. Ko je med vožnjo tu in tam pogledal proti njemu, je pomislil, da mu je blizu kot nihče drug, čutil je, da del njega živi v sinu, da se njegovi geni, sanje, misli in čustva prepletajo s sinovimi, da sta neločljivo povezana v dva zaporedna člena v rodbinskem deblu, segajočem iz preteklosti v prihodnost. Tudi Dejan

se je ob očetu počutil dobro. Čeprav sta se vozila po zani-krni in grozeči pokrajini, pod katero je še vedno tlel duh morije, se je ob njem počutil varno. Bila sta si blizu kot že leta ne, zapredena v klobčič zaupljivosti in topline.

»Saj ne boš zares nehal?« je iz svojih premišljevanj nenadoma blago vprašal Mirsad in načel nekaj, za kar je bil sin prepričan, da je oče že prebolel.

»Bom, res bom,« je v enakem tonu zaupljivosti odgovoril sin, ki ni mogel vedeti, kako je njegov neposredni odgovor z vso ostrino znova zarezal naravnost v očetovo srce.

»Pa zakaj?« je spet vprašal oče z dolgim, razpotegnjenim vzdihom, vendar je sin preslišal ton v njegovem glasu, ki se je iz prijateljske zaupljivosti obračal v zagrenjenost in znova prebujeno bolečino, in je hotel biti do njega iskren, zato mu je začel pripovedovati, kar mu do takrat ni še nikoli: kako težko shaja s fanti v garderobi in kako ne prenaša več njihovih šal, golega prerivanja pod prhami in bedastih krohotanj ob tleskanjih z roko ali brisačo po zadnjicah in tega, da trener to večinoma spremlja z butastimi komentarji.

»Pa pojdi potem v drug klub, škoda je tvojega talenta,« je še poskušal oče, ki si ni hotel priznati, da ga je še pred nekaj urami v Sarajevu občutek o tem, da si bo sin premislil, le varal.

»Nič se ne bo spremenilo, oče, povsod je tako, takšne stvari me odbijajo in to ni zame ...« je odgovoril in kratko zastal. »Gej sem«, je rekel potem težko in počasi z očmi iskal očetov pogled.

Mirsad ni razumel, kaj mu hoče povedati, besede gej ni bilo v njegovem besednjaku, bila je za obzorjem njegovega sveta, slišal je že zanjo, vendar ni vedel, kam naj z njo. Pogreznil se je v molk in težko premišljevanje, nenadoma je začutil ves njen pomen in povezavo s sinom, globoko

in živčno je vdihnil in skoraj bi zahlipal od šoka in navala nemoči in hladu, ki sta ga preplavila. Strmel je v cesto, nepremično in togo, kot bi mu olesnel vrat, oprijemal se je volana, da so ga zabolele kosti in so se z vsem njegovim telesom vred naselile v pust in prazen prostor. Sin se mu je nenadoma zazdel tuj in oddaljen, ena sama beseda je kot nož zarezala v prostor med njima in potrgala vse vezi. Njun skupni svet se je razparal po šivih, ni ga bilo več in oče in sin sta se do Ljubljane vozila v mučni, napeti tišini.

In ta tišina in povod zanjo je to, kar tare in preganja Mirsada, ko se spušča s hriba nad reko. Vsake toliko se obotavljajoče ustavi in v stiski nemočno in zmedeno pogleduje proti stadionu in naokrog po gozdu, kot da se je ujel v past, in v vse smeri išče izhod. Na poti v dolino ne sreča nikogar več, le na enem od razcepov ga dohiti plešast možki v zgodnjih štiridesetih in hoče od njega izvedeti, ali je na pravi poti do parkirišča pred kitajsko restavracijo ob vznožju hriba.

Mile je spodaj ob stadionu na prenosni telefon posnel nekaj minut igre poslavljajočega se fanta in zdaj s pogledom med domačimi navijači išče njegovega očeta, da bi mu odšel ob koncu tekme za slovo stisnit roko, saj se očitno ne bosta več videvala. Ne najde ga, od daleč ne vidi več tako dobro kot nekoč, odide do betonskih tribun in se počasi sprehodi za hrbti ljudi. Ni se motil, fantovega očeta ni med njimi. Odide naprej proti stavbi klubske uprave, iz prostora za orodje vzame vedro in veliko ščipalo za pobiranje smeti. Ne želi preživeti cele sobote na stadionu, že pred koncem tekme namerava narediti svoj običajni vsakodnevni obhod in pobrati s tal od vetra nanesene koščke papirja, prazne plastenke od pijač, bananine olupke, ovojni papir od čokoladic ali sendvičev ali karkoli že pustijo

čez dan za sabo nemarni obiskovalci in športniki. Počasi hodi naokrog, zatopljen v svoje misli in s pogledom osredotočen na svoje delo. Ko se približa veliki vbočeni steni za vadbo tenisa med stadionom in reko zastane, saj se mu zazdi, da od nekod prihaja hlipanje. Pogleda naokrog, vendar ne opazi nič nenavadnega, skozi vratca v ograji gre s stadiona in se od strani približa teniški steni. Za njo vidi moškega s psom na povodcu, ki naslonjen na steno in skrit za njo opazuje dogajanje na igrišču in hlipa, da se mu vsake toliko hrbet sunkovito izboči in zadrhti, kot bi ga grabili siloviti krči. Hoče se mu približati, potem vidi, da je to fantov oče Mirsad in se ustavi, v njegovem hlipanju sliši trkljanje razbitih koščkov sanj, ki kot črepinje v vse smeri cefrajo tkanino očetovske ljubezni, ponosa in pričakovanj, nekaj trenutkov obotavljajoče premišljuje, kaj naj stori, ter se naposled obrne in previdno odide, da ne bi zmotil človeka, izgubljenega in ponižanega v njegovi bolečini.